

עידן

הע את
אלקי אביך
ועבדהו

פטרון מערכת דעהו:

נתנדב לע"נ הרה"ח זאב ב"ר משה ע"ה
זו' האה"ח מרת פעריל ב"ר טובי ע"ה

גליון רטו - פרשת משפטים - שנת תשפ"ה

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

מנוחת שלום ושלוח

והשקט ובטח:

עס פעלט היינט א

רואיגקייט ביים עובד ה'

עמוד ה'

פרשת משפטים

משנת החסידות

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

• בתוך המאמר:

- למה צריכים בית דין השופטים את בני ישראל כפרה?
- מדוע ניתנה חשיבות לפי הלכות התורה לדינא דמלכותא'?
- איזה חסרון יש כעת בעסק המשפטים?
- באיזה דבר היו הסנהדרין ההיפך לגמרי מהמזבח?
- איזו מארבעת מיתות בית דין נחשבת כעונש של גוים?
- הבית המקדש הוא מקום של מקור הרחמים

ושפטו את העם משפט צדק:

תיקון המשפט ע"י ישיבת סנהדרין במקום המקדש

א

משפטי התורה מובנים גם לשכל הטבעי

והסיבה לכך שיכולים האומות לינק מחלק המשפטים שבתורה ושם דייקא הוא עיקר אחיותם, הוא מפני שחלק זה שבתורה יורד ביותר עד לשכל הטבעי, והוא מיוסד על סברות ודעות בני אדם שאין בהם כל כך גזירות הכתוב וכדומה, אלא ניתן להבינם בחוקי השכל הגשמי. אשר מטעם זה היתה לשכת הגזית בנויה חציה בקודש וחציה בחול (וימא כה), והסנהדרין היו יושבים בחלק החול שבה. כי הגם שדיני הסנהדרין צריכים לבוא מן המקום אשר יבחר ה' (דברים יז, ח), ובודאי 'אלקים ניצב בעדת א-ל' (תהלים פב, א), וישנה הופעה מן השמים על הסנהדרין ממקום נעלה ביותר, מכל מקום כל עסק הדין והמשפט נמשך בדרך ירידה אל השכל של חול, ועל כן הוצרכו גם הסנהדרין לישב במקום של חול ומשם לדון את ישראל.

כיון שיוצאים למקום החול יכולים הגוים לינק מזה

והנה כל דבר שיש לו לבוש של שכל אנושי ואפשר להבין אותו גם ע"פ החכמה הטבעית, יש לאומות העולם יניקה ממנו, שהרי גם הם ניתנו בשכל טבעי, ולפיכך יש להם שייכות רב לחלק המשפטים שבתורה, עד שביכולתם גם לקבוע חוקים ודינים בשכלם הגשמי.

יניקה הגוים גורמת פגם - הנצרך לכפרה ע"י המזבח

אמנם מאחר שלמעשה השכל הטבעי של אומות העולם אינו מבורר כלל, ויש בו פסולת רב, לכן עצם יניקתם מחכמת התורה גורמת איזה חסרון ופגם דקה במשפט התורה, עד שצריך כפרה ותיקון על זה. ולפיכך ציורתה התורה להשיב הסנהדרין אצל המזבח, כי גם הם אינם יכולים לפסוק את הדין על הנכון ממש כל עוד שאין הדין בתיקונו, ולכן צריכים שיתכפרו גם הם על חסרון השלימות הנמצא לעת עתה בעסק המשפט.

האיסור להביא דיני ישראל לפני עכו"ם - כדי למנוע את יניקת הגוים מהדין

וע"פ הקדמה זו יובן גם עומק הטעם לכך שהחמירה התורה מאוד באיסור הבאת הדינים לפני דיני עכו"ם, עד שאמרו ז"ל שהמביא דיני ישראל לפני גוים מחלל את השם ומייקר שם עבודה זרה, וכדברי רש"י הנזכרים.

כי מאחר שיש לאומות העולם יניקה גדולה מחלק המשפט שבתורה, כבר היה מקום להביא את הדין לפני ערכאות של גוים, ולומר: הרי גם להם יש שכל הישר, ושפיר יכולים המה לדון כדיני התורה ממש ח"ו. על כן באה התורה

יניקת אומות העולם ממשפטי התורה - והתיקון על כך

יש קשר בין שימת הסנהדרין אצל המזבח לאיסור הבאת דינים לפני עכו"ם ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כא, א). כתב רש"י ז"ל: למה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש [ס"א המזבח] (ירושלמי מכות פ"ב ה"ז; וראה מכלילתא סופ"ד). עוד הובאה ברש"י דרשת חז"ל (גיטין פח.) 'לפניהם - ולא לפני עובדי כוכבים'. ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאנהו בערכאות שלהם, שהמביא דיני ישראל לפני ארמיים - מחלל את השם, ומייקר שם עבודה זרה וכו', עכ"ל.

הנה מכך שסמכה התורה שתי דרשות אלו - שימת הסנהדרין סמוך למזבח, ואיסור הבאת דינים לפני בית דין של עכו"ם - בפסוק אחד, נראה שישנה שייכות ביניהן. וכדי להבין את היקשר בין שני דינים אלו, יש להקדים עומק טעם ישיבת הסנהדרין אצל המזבח דייקא, אשר מכך יבואר גם גודל האיסור של הבאת דיני ישראל לפני עכו"ם.

ישיבת הסנהדרין סמוך למזבח מורה שעסק המשפט צריך כפרה

כי הנה ענין המזבח הוא שבו מקריבים הקרבנות ואשי ה', והקרבתו הלא באים לכפר על בני ישראל, הרי שהמזבח הוא מקום שורש הכפרה בעולם (ראה רש"י בראשית ב, ז). ונלמד מזה, כי מה שהצריך הכתוב להושיב הסנהדרין - הדנים ושופטים את בני ישראל - אצל המזבח, להורות בא שכל ענין הדין והמשפט צריך לכפרה, וכלומר שיש בו איזה חסרון ופגם הנצרך לכפרה.

הפגם בענין הדינים הוא שגם הגוים יכולים לקבוע חוקים

והפגם שישנו בענין הדין והמשפט, הוא מה שיש לאומות העולם שייכות רב לעסק הזה, ויש להם יניקה יתרה ממנו, כי גם להם ניתן הכח והיכולת לקבוע חוקים ומשפטים, עד שלפעמים רבות יש מקום להתחשב עם החוקים שלהם גם על פי הלכות התורה, וכענין 'דינא דמלכותא דינא' (ביק קט; גיטין י; זוח"ק ח"ג יא: ראה להלן). ועצם מציאות כזו שיוכלו הגוים לקבוע הלכות ודינים, נחשב לחסרון ופגם בכל ענין משפטי התורה, עד שצריך על זה כפרה, ואשר לכך בא הציווי להושיב הסנהדרין השופטים את העם כדיני התורה - סמוך למזבח.

פטרון הגליון - שבט

נתנדב לע"נ
הרה"ח ישראל אלימלך ב"ר מנחם ע"ה
נלב"ע י"ב שבט

ולע"נ האה"ח פ"א יצחק יעקב הכהן ע"ה
נלב"ע י"ט שבט

ב. 'דינא דמלכותא דינא', היינו שמדת המלכות היא מקור הדינים, ופגמה גורם שיוכלו אוה"ע לינק ממשפטי שבתורה, נמצא ש'סנהדרין אצל המזבח - הוא לכפרה על שמיעטתי את הירח', וכן ישבות הסנהדרין כחצי ירח.

ג. בישראל מטרת הדין היא למצוא טוב וזכות, אך בגוים תכליתם לנקמה ואכזריות. יניקת אוה"ע גורמת שגם מהתורה יצאו דינים גמורים.

להדגיש שאל תאמר כן, אלא 'אלה המשפטים אשר תשים לפניכם', והכוונה 'לפניהם - ולא לפני גוים', וכלומר שאדרכה, דוקא מפני שיש להם איוז אחיזה במשפטים לכן עלינו לברר אותם, ולהעמיד את הדין בתיקונו. ולכן נאסר עלינו לבוא לפני דיני עכו"ם, כדי שכל משפטינו לא יהיו אלא ע"פ חוקי וגדרי התורה בלבד, ולא בכלל משפטי הגוים ח"ו, וזוה תתרומם קרן המשפט באופן שלא תהא להם מעיקרא שום יניקה ממנו.

הטעם שהושיבה התורה סנהדרין אצל המזבח - כי שניהם באים לתקן את פגם יניקת הגוים

ובזה יעלה על נכון גם מה שסמכה התורה איסור הבאת הדינים לפני עכו"ם לדין השני 'להשים הסנהדרין אצל המזבח'. כי הטעם בשניהם שוה הוא, והוא מה שלעת עתה ישנה יניקה רבה לאומות העולם מן המשפטים האלה, והיא הגורמת שיוזקו הסנהדרין לכפרת המזבח, ומהאי טעמא גופא נאסר לנו להביא את דיני ישראל לפני עובדי עוכבים.

ב

עסק הסנהדרין: תיקון פגם ומיעוט הירח

'דינא דמלכותא דינא'

ולהבין ביתר עומק הטעם שיכולים אומות העולם לינק מחלק הדין והמשפט של התורה דוקא, הוא ע"פ הכלל הידוע שהבאנו לעיל 'דינא דמלכותא דינא', שפירושו הוא, שהדינים והחוקים שקובעים המלכות - גם מלכות עכו"ם - נחשבים כדינים גם לפי משפטי התורה. וכך זה אצלם נובע ממה שישנו איוז פגם וחסרון בדבר זה בצד הקדושה.

מדת המלכות היא מקור להנהגת הדינים

והנה פנימיות הטעם להא 'דינא דמלכותא דינא' הוא, מפני ששורש כל מלכות וממשלה הנמצאת כאן בעולם, הוא בחי' המלכות שלמעלה, מדת מלכותו ית', שהיא מקור לכל הבריאה. וכבר נתבאר (בגיליון הקודם) שכל הנהגת המלכות היא ע"פ גבורות ודינים, כי היא דנה ושופטת את כל העולם וכל הנבראים, וממנה נמשכים הדינים לעולם, כי רק בכך אפשר להנהיג את המלכות. וכמו שגורמנו בשם מדת המלכות 'אדני', אותיות 'דינא' (וה"ק ח"ג לז).

פגם הירח גורם שיוכלו אוה"ע לינק מחלק המשפטים שבתורה

והנה מאחר שלעת עתה אין המלכות בתיקונה, וכביכול ישנו חסרון במדת המלכות דלעילא, והוא ענין מיעוט הירח וגלות השכינה, על כן יכולים שבעים השרים של אומות העולם לינק ממנה, וגם מלכי עכו"ם יש להם אחיזה במדת המלכות של הש"ת. וע"י יניקה זו נמשך הכח לכל מלכות בעולם הזה לקבוע חוקים ודינים, עד שאפילו ע"פ ההלכה צריך לציית לדיניהם, כיון שדיניהם משתלשלים מן הדינים הקדושים של מדת המלכות העליונה, ועל כן 'דינא דמלכותא דינא'.

'שתשים סנהדרין אצל המזבח' - כענין 'הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח'

ובזה יובן ביתר הטעם שהסנהדרין צריכים כפרה. כי מאחר שהם עוסקים בענין הדין והמשפט השייכים למדת המלכות שיש בה פגם וחסרון כאמור, א"כ כדרך שעל מיעוט הירח 'אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח' (חולין טו), והיינו ששורש הכפרה בעולם נתחדש של פגם מיעוט הירח, א"כ מטעם זה עצמו צריכים גם אלו העוסקים בדיני המלכות כפרה. ולכך צריך להשים הסנהדרין אצל המזבח, כי חלק הדין שעדיין איננו בשלימות צריך כפרה.

ישיבת הסנהדרין בעזרה כצורת ירח במיעוטה

ולכך נמי מצינו שישבו הסנהדרין בלשכת הגזית כחצי גורן עגולה (סנהדרין לו), וביארו בוה"ק (ו"ח בראשית ט): שישבתם באופן זה היא כצורת הירח במיעוטה, כדי לתקן את מדת המלכות, עיי"ש. והיינו כאמור, כי הסנהדרין הדנים את ישראל בדינים ומשפטים, עוסקים בזה בתיקון פגם הירח.⁽⁸⁾

ג

דינים בישראל - תכלית הטוב דינים בגוים - נקמה ועונש

והנה אחת מעיקרי הנקודות שניתן להבחין בהן את ההבדל בין דיני ישראל לדיני עכו"ם, היא בכך שמשפטי התורה באים כדי לזכות את ישראל, ולהמתיק מעליהם את

הדין, עד שגם הדין עצמו ייחפץ עליהם לרחמים. ומאידך גיסא, הדין של אומות העולם הוא בהפכו, באופן של דינים ועונשים ממש, היפך החסד והרחמים.

תכלית הדין בישראל היא לגלות את הטוב והזכות שבהם

כי הנה בדיני ישראל נצטוונו לרון תמיד את הנידון לכף זכות ולהפך בזכותו, וכדדרשינן מ'ושפטו העדה והצילו העדה' (במדבר לה, כד-כה; פסחים יב), ובידני נפשות מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה (סנהדרין לב) וכדומה. לפי שתכלית הדין בבתי דינים של ישראל היא לגלות את הטוב האמיתי והפנימי שיש בכל נשמות ישראל, ולהוציא מן הכח אל הפועל. וגם כל העונשים והייסורים הניתנים בדיני התורה, הם דינים קדושים, כי כולם באים ומשמשים לתכלית אחת: שסוף כל סוף תתגלה ותתברר פנימיות נקודת הטוב הגנוזה בכל איש ישראל, כענין 'להטיבך באחריתך' (דברים ח, טו). ומהאי טעמא מכונה היכל הדין בוה"ק (ח"ב רנא). בשם 'היכל הזכות', כיון שכל תכליתו היא להוציא וזכויותיהם של ישראל, ואדרכה, ככל שהבית דין נעלה יותר והם מתעלים יותר למקום שורש הדין, כן נמתק הדין ביותר, ויש בכוחם לרון את הנידון לכף זכות, ולהמתיק את הדינים בשורשם. וזהו גדר הדינים והמשפטים של בית דין ישראל⁽²⁾.

דיני עכו"ם נעשים באופן של נקמה ואכזריות

ולעומת זאת דיני עכו"ם הם דינים ממש, כי כל תכליתם היא לענוש את הנידון בדרך נקמה ועונש על מה שהרשע לעשות, ולא בכדי להגיע לתכלית הטוב.

וחזינן כן ממה שמיתת בני נח היא בסייף (סנהדרין נז), ומיתה זו עניינה נקמה, וכמו שלמדו בגמ' שרצוה מיתתו בסייף - ממה שנאמר בו (בפרשת פנח, כ) 'נקום נקם, ותניא (שם נב): 'נקימה זו איני יודע מה הוא, כשהוא אומר (ויקרא כו, כה) 'והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם בריח', הוי אומר נקימה זו סייף, הרי שמיתת סייף עניינה נקמה לעובר העבירה. ומיתה הנעשית בדרך נקמה, פירושה מצינו הדין לחוטא בלי שום המתקה. ומכך שכל מיתתן של בני נח אינה אלא בסייף, מוכח שזוהו כל מהלך וסגנון הדינים שלהם, להעניש את הנידון באכזריות ולנקום ממנו על מה שעשה - ולא בשביל תכלית הטוב שצאצא מזה. ולכן מאחר שכל המבוקש בעשיית המשפט אצלם הוא לחוב ולענוש באופן של שנהא ונקמה, לכן דינים גם אותם כמידתם בדרך חוב ונקמה, ואינם זוכים לתיקונם בדרך רחמים⁽²⁾.

אחיזת אוה"ע גורמת שממשפטי התורה יצאו דינים ממש ח"ו

וע"פ הדברים האלה יש לברר ענין הפגם הנעשה במשפטי התורה מכה אחיות העכו"ם בהם, והוא, כי הגם שאמרנו שדיני ועונשי התורה הם דינים קדושים, כי כל תכליתם אינה אלא לגלות את הטוב והזכות הנמצאים בכל איש ישראל, מכל מקום כל עוד שיש לאומות העולם יניקה מענין הדין קדושה, כן מתערבים גם בו עונשים שהינם דינים ממש, בבחי' דינא דמסאבותא, כענין רצועה לאלקאה של הסט"א (וה"ק ח"א יא): אשר אין תכליתם הטובה מתגלה כל כך. ופגם זה נמשך מיינקת אומות העולם מדיני התורה, ועל כן צריך לברר מהם את כל ענין הדין, כדי להמתיקו בשורשו ולהפך אותם לדינים קדושים שהם תוקף הרחמים.

ד

מיתת חרב בתורה - כעונש על ההתנהגות כגוים

קשה שמצינו בתורה שני חטאים שמיתתם בחרב - שהיא מיתת נקמה

עלה בדינו, שכל הדינים והעונשים שבמשפטי ישראל נעשים באופן של תיקון, ותכליתם היא שיתגלה הטוב שבישראל, ולא בדרך עונש גרידא ח"ו, להיפך ממה שבאומות העולם הם בדרך נקמה ואכזריות דוקא, ואשר לכן כל מיתתן של בני נח היא בסייף, שמהותה היא נקמה כטעם 'חרב נוקמת נקם'.

ומדי דברנו ביסוד זה נבוא ליישב מה שלכאורה יש להקשות על כך ממה שמצינו בשני מקומות שהתורה כן גורה עונש מיתת חרב וסייף גם בישראל, והם: רוצח שהרג את הנפש הנ"ל, ואנשי עיר הנדחת שנאמר בהם (דברים יג, טו) 'הכה תכה את יושבי העיר ההוא לפי חרב'. ולכאורה יקשה מזה על דברינו שעונשי התורה אינם באים באופן של נקמה, א"כ איך נעשים שני אלו במיתת חרב שכל עניינה היא נקמה כנ"ל. אמנם כשנעמיק בזה נראה שאדרכה מהם גופא מוכח מה שנתבאר שעיקר מיתת חרב שייכת רק לאומות העולם, וכמו שיבואר.

קושיית הגר"א - איך יתכן שאנשי עיר הנדחת נידונים במיתה קלה יותר מהיחיד שעבד ע"ז

כי הנה לגבי עיר הנדחת שמיתתן בסייף, כבר נוסד לנו יסוד גדול מהגר"א ז"ע בזה (אדרת אליהו פ"ר ראה), בהקדם מה שיש להקשות על מה שמיתת אנשי עיר הנדחת היא בחרב, כי איך יתכן דבר זה שיחיד העובד עבודה וזה מיתתו בסקילה (שם נג),

א. ומצד זה נצטוונו ג"כ להושיב סנהדרין לכל שבת ושבת לכל י"ב שבטים (סנהדרין טו), והיינו ע"פ מה שנודע ש"ב השבטים מכוונים ל"ב חדשי הלבנה, וכל שבת ושבת מופקד על תיקון חודש אחד בשנה. ותיקונים אלו נרמזים כמה שנאמר לגבי חידוש הירח (שמות יב, א) 'החודש הזה לכם - לחודש הזה לכם' - לחודש הזה לכם, והוא בסוד הים של שלמה (בחי' המלכות) העומד על י"ב ב"ב (מ"א ז, כה). ומאחר שהסנהדרין עוסקים בתיקון המלכות, לכך צריכים להעמיד בית דין מיוחד לכל שבת ושבת, כדי שכל אחד יוכל לעסוק לפי דרכו בתיקון הירח.

ב. ומובן שישנם מדרגות רבות בזה, אך באופן כללי עומק המשפט הוא רחמים הגדולים ביותר, הרבה יותר ממדת הרחמים גרידא, כי עניינו להגיע לדרגה כזו המחייבת הנהגת הרחמים ע"פ הדין ג"כ, וזהו תוקף הרחמים שעליהם מיוסד שורש הדין, ואכמהל"ב.

ג. וראה להלן, עוד הוכחה שכל שורש העכו"ם הוא במעשי אכזריות.

ואילו אנשי עיר הנדחת הגרועים יותר, שהרי גם ממונם אבד (שם פסוק י"ג), ובכל זאת הקל התורה עליהם להמיתם בסייף שאינה חמורה כל כך כסקילה.

התירוץ - עיקר העונש וגודלו הוא זה, שדנים אותם כגוים

וביאר בזה הגר"א ז"ע, כי אדרבה, אנשי עיר הנדחת נידונים בעונש חמור יותר, ואע"פ שבפועל ניתנה להם מיתה קלה יותר, מכל מקום בעומק נענשים המה ביותר. כי עיקר העונש עליהם הוא זה גופא שנותנים להם את מיתת בני נח, והיינו שדנים אותם כגוים הארץ ולא כישראל. כי מאחר שעיר שלמה נתחברו לעבוד עבודה זרה, בכך כאילו גילו בעצמם שרצונם להיות ככל הגוים ממש. והנה בזה עוררו על עצמם חרון אף ה' גדול כל כך למעלה, עד שאכן דנים אותם כאילו הם גוים שמיתתם בסייף, ולכן מיתת אנשי עיר הנדחת היא בחרב כמו בני נח. ואע"פ שהיא מיתה קלה יותר, מכל מקום בעומק הדין הרי זו מיתה חמורה יותר, כיון שהיא באה בדרך נקמה ושנאה כמו המשפט באומות כנ"ל.

ונמצא שאדרבה מה שעיר הנדחת נידונת בחרב, היא אכן רק מפני שמחשיבים אותם כגוים, ולכן עונשם הוא כמיתת בני נח - הנעשית באופן של נקמה, ולא בשאר מיתות בית דין שבישראל - שאחריתן הוא הטוב הנצחי.

מיתת הרוצח בחרב - כמידתו שעשה מעשה אכזריות

ובענין השני, שהרוצח מיתתו בסייף ועליו נאמר בהדיא הלשון 'נקום ינקם', הנה בפשטות יש לומר שזה בא לו מאחר שהוא עשה מעשה אכזריות שלא חס על חיי חבירו, לכן גם הוא איננו ראוי לרחמנות, והורגים אותו בדרך אכזריות ונקמה ע"י חרב.

ראשית הרציחה והאכזריות היה בקין - שורש אומות העולם

אך בעומק יותר נאמר, שגם הרוצח נידון בדין של אומות העולם, כי עצם מעשה הרציחה שעליו הוא נידון למיתה, הוא מעשה עכ"ם, ועל כן בעשייתו זאת נענש הוא ג"כ כמותם.

שהרי הרוצח הראשון שהיה בעולם היה קין - שהרג את הבל אחיו, ואצלו הרי התחילה ראשית התנוצצות הבחירה בכלל ישראל מבין אומות העולם. כי מה שנאמר (בראשית ד, ד-ה) 'וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעה', היה כדרך שבחה של"ת בעם ישראל מבין הגוים, וכדאיאת בתיקו"ז (צט: קיז) שעל קין אתמר 'ששעה יד, טט' 'כי משרש נחש יצא צפע', דאיהו זוהמא דאטיל נחש בחוה (שבת קמז). וכן איתא בזה"ק (ח"א נד) 'שקין' הוא מלשון קינא דמסאבותא, הרומז לנפשות הגוים שאינם מתייחסים אחר אדם הראשון, אלא אחר האדם בליעל שיצא מזוהמת הנחש שבא על חוה. ונמצא שקין שייך לאומות העולם. ומה ששעה הקב"ה אל הבל ומנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה, הוא כענין הבחירה בכלל ישראל מבין שאר האומות. ומאחר שבקין החל ראשית ההבדל בין ישראל לעמים, והוא הלא עשה מעשה רציחה ונעשה אכזרי על אחיו, הרי זה מורה שכל עסק הרציחה ואכזריות שייכים לאומות העולם. [ומכאן עוד הוכחה למה שנתבאר לעיל שכל דרכי הגוים הם באופן של אכזריות ושנאה, כי הרי מכת דבר זה עצמו הובדלו מישראל עם הקודש].

מיתת הרוצח בחרב - כיון שהתנהג במעשה עכו"ם

ומעתה הנה כאשר איש ישראל נכשל בעון רציחה, אזי אע"פ שהוא נחשב עדיין מכלל בני ישראל, ולכאורה היה מקום לתקנו ע"פ מדת הרחמים, מכל מקום מכיון שהתנהג במעשה עכו"ם, תולים ששעה כן מכה שיש בידו ניצוצות השייכים באמת לאומות העולם, ולכך דנים אותו בסייף שהוא המיתה של בני נח, הנעשה בדרך נקמה ואכזריות, כי זהו עונשם של הגוים, שמהם נעשה פעולת רָשע זו(ד).

ה

ישיבת הסנהדרין אצל המזבח - להמתיק קושי הדינים ברחמים

דיני ישראל - תכליתם הרחמים, דיני עכו"ם - בדרך נקמה ואכזריות

הדרן לדידן, והנה מעתה שנתבאר שההבדל בין דיני ישראל לדיני עכו"ם מתבטא בעיקר באופן עשיית העונש, כי דיני התורה תכליתם רחמים וחסדים, ואילו דיני הגוים הדבר להיפך, הנה בכך יבואר ביותר טעם הושבת הסנהדרין אצל המזבח, שלפי מאמרנו לעיל זה מורה על הכפרה והתיקון שצריכים דיני ישראל מאחיות העכו"ם בהם.

בית המקדש הוא מקום של רחמים

כי הנה מקום המקדש שייך ביותר למדת הרחמים, שהרי אמרו חז"ל (ברכות לג.) 'כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו', מבוואר שבית המקדש הוא מקום הדעת. ונודע שענין הדעת מקושר ביותר למדת הרחמים, וכדרך דאמרינן שם 'כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו', ומכך שמי שיש בו דעה הוא ג"כ בעל רחמנות, ולכך מותר לרחם עליו, ולא עוד אלא שהדין נתון לרחם על מי שהוא בעל רחמנות (ואין כאן מקום ביאור הדברים). ונמצא שבית המקדש השייך לדעת, הוא גם מקום של רחמים. וכדרך שאומרים (בברכת רחם נא) 'בונה ברחמי ירושלים'.

עבודת הקרבנות במזבח בשם הוי"ה - מדת הרחמים

וביותר הוא כן במקום המזבח, ששם מקריבים הקרבנות להש"ת, ונודע (ראה בארחה ברמב"ן עה"ת פ"ה ויקרא א, ט; ורמז אליו בפרשתן בפסוק (כב, יט) 'זובח לאלקים יחרם, בלתי להו"ה לבדו') שכל עסק הקרבנות הוא דוקא בשם הוי"ה - המורה לרחמים, ולא בשם אלקים - מקור הבורות. הרי שהמזבח שייך במיוחד למדת הרחמים.

איסור להניף ברזל במזבח ובמקדש - כיון שמורה לאכזריות

ומטעם זה נאמר בסוף פרשה הקודמת לגבי בנין המזבח (כ, כב) 'ואם מזבח אבנים תעשה לי, לא תבנה אתהו גזית, כי חרבך הנפת עליה ותחללה'. וכן מצינו בבנין בית המקדש שלא השתמשו בו בשום כלי ברזל, וכדכתיב (מ"א ה, ז) 'ומקבות והגרון כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו'. כי כאמור החרב מורה על אכזריות, וזהו היפך המזבח ובית המקדש שכל מהותם הם רחמים בלבד, ולכן אסור להכניס בו אפילו כל ברזל שהוא מפני דמיונו לחרב.

דוד המלך לא יכל לבנות את בית המקדש מפני ש'דינים רבים שפכת'

ולכך אמר הקב"ה לדוד המלך (דה"א כב, ח) 'רק אתה לא תבנה הבית לשמי, כי דמים רבים שפכת ארצה לפני', ופירוש הדבר הוא, שדוד המלך עסק בדינים כאלו שעדיין לא היו מתקנים בשלימות, והיינו שהיו נגועים באכזריות, ולכך לא היה ביכולתו לבנות את בית המקדש שכולו רחמים(ט). ולעומת זאת שלמה בנו עמד במדרגה נעלית יותר של דין מתוקן, וכפי שנאמר בו (שם כט, כג) 'וישב שלמה על כסא הוי"ה (דייקא) למלך, ולכן היה הוא יכול לבנות את הבית לה'.

ישיבת הסנהדרין אצל המזבח - להמתיק אכזריות העכו"ם המתערבת בדיני ישראל

ומעתה יבואר היטב למה הוצרכו הסנהדרין לישוב אצל המזבח דייקא, כי מאחר שהם צריכים תיקון וכפרה על אחיות העכו"ם במשפטי ישראל, והוא מה שמתערב בדיני ישראל עונשים ומשפטים המתקיימים בדרך נקמה לרחמי הגוים, על כן ישבו הדיינים סמוך למקום המזבח שהוא שורש הרחמים הגמורים, בכדי להמתיק את הדינים הקשים האלו, ובוהו תיקנו את הפגם שיש בדיני ישראל.

שלימות הדין במקום המקדש - ע"י ה'כהנים' וה'שופטים'

ואכן מצינו בכתוב שמקום הדין בתיקונו היה בבית המקדש - אמנם רק ע"י השתתפות הכהנים שעסקו שם בעבודת המזבח. והוא מה שנאמר בפר' שופטים (דברים יז, ט-ט) 'כי יפלא ממך דבר למשפט וגו', וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו, ובאת אל ה'כהנים הלויים, ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, ודרשת והגידו לך את דבר המשפט'. מבוואר שהדין בבית המקדש נפסק הן ע"י ה'כהנים הלויים, והן ע"י השופט' - שהם הסנהדרין, ושניהם נצרכו לכך.

ישיבת סנהדרין ב'לשכת הגזית' - לעומת 'לא תבנה אתהו גזית'

כי הסנהדרין, הם יושבים בלשכת הגזית, והרי זה ממש לעומת המזבח שנאמר בו 'לא תבנה אתהו גזית', כלומר שבעוד שעל המזבח אסור להניף ברזל, הנה דיני הסנהדרין עדיין יש להם שייכות עם החרב של מדת הדין, וצריך המזבח להשפיע להם את הדין המתוקן. ולכן הם ישבו בחלק החול שב'לשכת הגזית'. להורות שמדת הדין עדיין צריכה תיקון, ולעת עתה איננה בבחי' רחמים גמורים - כפי שהיא בשורשה, ולכך אינם יושבים בבית המקדש ממש, שהוא מקום הרחמים.

עבודת הלוים הכהנים במזבח ממשכה רחמים גמורים

ורק הכהנים הלוים העומדים שם לשרת את ה' על המזבח, שהכהנים הם אנשי חסד, הם הממשיכים את הרחמים הגדולים, והם המוציאים את הדין לאורו באופן מתוקן כפי שהוא בשורשו למעלה, ומשניהם יחד תדרוש 'יגידו לך את דבר המשפט'.

ולעיתד בביאת משיח צדקנו נזכה לתיקון הדין והמשפט בשלמותו, ולבירורו מבין העכו"ם, ואזי ממילא יתבטלו מן העולם כל כלי ברזל חרב ותניית, כדבר האמור בידי ישעיהו (כ, ז): 'ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים, וכתתו חרבותם לאתים וחתיתותיהם למזמרות, לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה, אכ"ר'.

ד. והנה ע"פ יסוד זה יש לבאר מה שדין זה שהרוצח מיתתו בסייף, הנלמד מ'נקום ינקם', נאמר בפרשת 'וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט, ומת תחת ידו, נקום ינקם'. ויש להבין מאי טעמא נאמרה הלכה זו דוקא באדון המכה את עבדו, ולא אצל סתם רוצח. עוד יש לדקדק מה שדייק הכתוב לומר שהאדון הכה את עבדו 'בשבט', מה שבפרשת הרוצח לא נאמר כן, רק 'ואם באבן יד אשר ימות בה הכה' (במדבר לה, יז).

וע"פ דברינו יש ליישב, שנרמז כאן הענין האמור שאיש ישראל הוא בעצם בעל רחמים, ואם הוא בא לידי רציחה אין זה אלא מחמת ניצוצי אומות העולם שבלועים בו. וזהו הנרמז כאן, כי מאחר שהיה לאדון זה עבד כנעני, משכו ניצוצות העבד גם את האדון למטה, עד שאחז במדת העכו"ם ונעשה רוצח. ולכך נמי באה הכאה זו 'בשבט', שצורתו כאות ו', ומורה לאות ו' שבשם הוי"ה, הרומזת למדת הרחמים - היפך רציחה ואכזריות, וכדחזינן שהבטיח הקב"ה לקין ליתן לו אות בלתי הכות אותו כל מוצאו (בראשית ד, טו), ואיתא בזה"ק (תיקו"ז קיה) שהקב"ה נתן לו את אות ו' שהיא אות חיים, הרי שאות זו היא תיקון למעשה רציחה. וכמו כן ארבע מיתות בית דין מכוונים נגד ד' אותיות של שם הוי"ה, ומיתת הרג מכוונת נגד אות ו', כי מיתה זו באה מחמת סילוק הרחמים הנרמזים באות ו' כנ"ל. ועל כך נאמר 'וכי יכה איש את עבדו וגו' בשבט', כלומר שהאדון נכשל במעשה אכזריות ופגם במדת הרחמים של האות ו', והה די נמשך מכה שייכותו לאומות העולם, ולכן 'נקום ינקם', במיתת חרב - שהיא מיתת בני נח, כיון שכל מעשה רציחה זאת שייכת למעשה הגוים.

ה. ויש לומר שלפיכך לא שעה ה' אל קין ואל מנחתו, כיון שהיתה בו מדת אכזריות המורה על מדת הדין שאיננה בתיקונו, והיא היפך עבודת הקרבנות הנעשית בלתי לשם הוי"ה לבדו. ורק קרבן הבל נתקבל למעלה, כי הוא שייך למדת הרחמים, וכמו שהביא מבכויות צאנו - המעוררים רחמנות, ולכן 'וישע ה' אל הבל ואל מנחתו'.

סיכום ותמצית:

ד. שני חטאים בתורה שמיתתם בחרב, אנשי עיר הנדחת מפני שדנים אותם כגוים, ורוצח מפני שנהג באכזריות, שהיא מדת הגוים מורשה שורשם.

ה. בית המקדש הוא מקום של רחמים, והעבודה בו לשם הוי"ה - מדת הרחמים, ואסור להביא שם ברזל המשמש לאכזריות, ומדוד המלך נמנע לבנותו כי דמים רבים שפך. הסנהדרין ליד המזבח כדי להמתיק כל אכזריות המתערבת בישראל, 'לשכת הגזית' - מול 'לא תבנה אתהו גזית', אך שלימות הדין רק ע"י ה'כהנים' וה'שופטים' גם יחד.

א.

רמזי המתקת דיני המשפטים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי הנם (כא, א-ג).

בכמה מאמרים במדרש מסמיכים חז"ל לפרשתנו העוסקת במשפטים, את הפסוק 'ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה' (ישעיה כ, ט).

ויש לרמז בזה על עבודת המתקת הדינים הנרמזים בענין המשפטים, כי 'משפט' עה"כ הוא בני' ה' פעמים 'אלקים' שהוא השם של מדת הבורה, ונפול ה' פעמים כנגד בחי' ה' גבורות [אשר כנגדם יש ה' אותיות בשם אלקים]. וזה המשפט נמתק על ידי בחי' ציון, אשר הוא בני' ה' פעמים 'א"ל' עה"כ, אשר שם א"ל הוא השם של מדת החסד כמו שנאמר "חסד א"ל כל היום" (תהלים נב, ג), ולכן ה' פעמים א"ל ממתקים את הדין פעמים אלקים. וכנגד מה שחסר א' בתבת 'משפט' להיות ה' פעמים אלקים, הרי 'ציון' הוא א' יותר מה' פעמים א"ל, ונמצא כי 'ציון' עם 'משפט' ביחד הוא בדיוק ה' פעמים א"ל אלקים. ומנין זה עה"כ הוא בני' 'שופר', אשר השופר מורה על המתקת הדינים כידוע.

אכן נהג חז"ל ליקנו כי כאשר חל ראש השנה בשבת לא יתקנו בשופר, ומבואר בספספ"ק דהיינו כי הש"ב"ק עצמה ממתיקה את הדינים. ולפי הנ"ל יש לרמז, כי בשבת יש המתקה עמוקה יותר, כי מוסיפים עוד פעם אחת 'א"ל אלקים' על 'שופר' הנ"ל, וזה יוצא בני' 'שבת', כי השבת יש בה המתקה עמוקה יותר כנגד ה' פעמים א"ל אלקים.

ועל פי זה יש לרמז בפרשתנו, כי 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' מורה על בחי' 'משפט' הצריך המתקה כנ"ל, ועל זה ממשך הפסוק ואומר "כי תקנה עבד עברי" וגו', שכן 'כי תקנה' עולה בני' ה' פעמים א"ל אלקים כנ"ל. ומוסיף ואומר "שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי הנם", שהוא כענין ששת ימי המעשה ושבת קודש, לרמז על תוספת המתקה הנעשית על ידי בחי' שב"ק, אשר 'שבת' הוא בני' ה' פעמים א"ל אלקים כמבואר.

ב.

שני היציאות מעבודת לחירות, ביציאת מצרים ומתן תורה

כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי הנם. ואם אמרו יאמר העבד וגו' לא אצא חפשי. והגישו אדוניו אל האלקים וגו' ורצע אדוניו את אונן במרצע ועבדו לעולם (כא, ב-ה).

בפרשה זו למדים אנו על שני זמני יציאת עבד לחירות, הזמן הרגיל הוא בשנה השביעית, ואם עדיין הוא רוצה להישאר עבד, יש לו זמן שני בשנת חיובו. ויש לרמז בזה על יציאת כלל ישראל מלהיות עבדי פרעה אל חרותו עבדי ה', כאשר מציעו שהשווה חז"ל (פרדוש כב) לענין זה את הפסוק "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים" וגו' (ויקרא כה, ט).

כי אכן יציאת מצרים התחילה בליל התקדש חג ולמחרתו כאשר גרש פרעה את כלל ישראל ממצרים, אבל יציאה זו לא נשלמה לגמרי, שהרי עדיין היו כמו עבדים בורחים מאדונם. אבל ביום השביעי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, כאשר נטבעו כל חיל מצרים בעת קריעת ים סוף, אז נשלמה יציאת מצרים. ואכן אז יצאו כלל ישראל 'לחירות עולם' בשלימות כמו שביארנו באריכות במקו"א, ולכן באותה שעה נאמר להם "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם" (יה, ט). וזה נרמז בפסוק 'ובשביעית יצא לחפשי הנם', המורה על שלימות היציאה ממצרים שהיתה ביום השביעי.

אבל באמת גם אחר ה'חירות עולם' של קריעת ים סוף, עדיין היה שייך להיות גלויות אחרות [ולכן היתה 'שירה' בלשון נקבה כמו שאמרו חז"ל (שפיר' כג, ט)]. כי אכן יש נקודה פנימית שכבר נתבררה בקדושת ישראל, והיא נמצאת תמיד בבחי' של חירות. אבל נקודה זו עוד יכולה להתכנסת בחיצוניות בעבודת לדברים אחרים, והוא ענין כל הגלויות שבאו אפילו אחר קריעת ים סוף וה'חירות עולם' שזכינו בה. וזה נרמז במה שהעבד יכול לומר "לא אצא חפשי", שעדיין הוא יכול להיות נמשך אחר העבודת החיצונית ולא לצאת ממנה.

אכן על כך אמר הכתוב כי זה הוא רק עד חיובו, כי בעולמו של יובל יוצאים כולם לחירות. לרמז על ההשלמה המיוחדת שהיתה ליציאת מצרים. בעת מתן תורה ביום המשישים לצאתם ממצרים, לפי שבכח התורה אין שום גלות והסתר שולטים על כלל ישראל. ואילו היינו זוכים לזה בשלימות, היה כמו שאמרו חז"ל (עירובין טז) 'אלמלי לא נשתברו לחות הראשונות וכו' ר' אחא בר יעקב אמר, אין כל אומה ולשון שולטת בהם'. אכן בפנימיות הדברים ודאי כן הוא, כי בכח התורה אין שום גלות יכולה לשלוט בנפשות בני ישראל. כי ההתקשרות שיש לנשמות ישראל בהקב"ה בכח התורה, היא התקשרות שאין שום דבר ושום מצב שיכול להסתיר עליה ולבטלה ח"ו, ולכן שלימות יציאת מצרים ותקופה היא כענין מתן תורה, וזו היא היציאה השנייה והשלימה מעבודת לחירות הנרמזת בפרשתנו.

ג.

החירות של יובל היא למעלה מן הזמן ולא על פי משט

ורצע אדוניו את אונן במרצע ועבדו לעולם (כא, ו).

פירש רש"י ז"ל: 'עד חיובו, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר "ואיש אל משפחתו תשובו" וכו', עובד עד חיובו בין סמוך בין מופלג'. ויש לדקדק למה נקט הכתוב "ועבדו לעולם", ולא 'עד עולם' שיהיה במשמע כי 'עולם' הוא זמן יציאתו מן העבודת.

ויש לפרש בעומקן של דברים, כי באמת עובד הוא את אדוניו לעולם, היינו כל עוד שנמצאים בתוך גדריו הזמן של זה העולם. אלא שביובל יוצאים ומתעלים מגדרי הזמן הנהוגים בעולם, ולכן שוב אין הוא עובדו. והענין הוא, כי סדר הזמנים מיוסד על שבעת ימי בראשית, וכך הם כל השנים הסדורות ובאות מימות עולם, המסודרות כולם כמערכות של שביעיות. אבל שנת חיובו הבאה אחר שבע שמימות, אין היא חלק מסדר זה של זמנים, אלא היא בבחי' העולם השמיני הנעלה מגדרי העולם הזה. ולפי זה אמר הכתוב כי העבד עובד את אדוניו "לעולם" היינו 'כל ימי עולם' אשר הם בבחי' זה העולם. אבל בהגיע שנת חיובו שבו באים אל למעלה מזה העולם, הרי הוא יוצא לחפשי.

אכן יש לדקדק עוד בזה, שהרי בעבד כנעני אמר הכתוב גם כן 'לעולם בהם תעבדו' (ויקרא כה, טו), ושם אין הכונה עד חיובו, אלא 'לעולם' כפשוטו ממש, כמו שכתוב שם בתחלת הפסוק "והתחלתם אותם לבניכם אחרים לרשת אחוזת". ומאי חזית שמפרשים כאן 'לעולם' באופן שהוא עד חיובו, ואצל העבד כנעני הרי זה מתפרש כפשוטו.

ויש לפרש על פי דברי הוזה"ק (ת"י ק"א) בהגדרת החילוק בין בן לעבד, אשר העבד אינו אלא עובד את אדוניו כלי להבין את טעמו ועומק כוונתו, אבל הבן חוקר דורש ומפשפש בגנוי אביו להבין ולהשכיל בהם, ואלו הם שני חלקים בעבודת ה', עיי"ש. ולפי זה יש לומר כי בחי' עבד אין לה שייכות אלא אל הפירוש הפשוט, ורק הבן יש לו שייכות עם הפירושים העמוקים והדרשות. ואם כן מובן הדבר, כי אצל העבד כנעני מתפרש הפסוק כפשוטו ממש, ורק העבד עברי יכול להגיע לעומקן של דברים ועל ידי זה לצאת לחירות.

ובזה יתבאר עומק ענין רציעת און העבד, כי כדי לצאת לחפשי בשנת חיובו צריכים 'לשמוע' היטב [דעהרען] את העומק הגנוז בדברי התורה. ועבד זה שלא רצה לצאת מתחת יד אדוניו, נכנס בזה כל כך אל תוך ענין העבודת, עד שאמר "לא אצא חפשי", ואין הוא יכול להבין את העומק אשר על ידו יכולים לצאת לחירות. ולכן צריכים לעשות חור באונן, לפתוח לו פתח חדש שיוכל לשמוע את העומק שצריך הוא להבין, ועל ידי זה יוכל לצאת לחירות בהגיע חיובו.

ד.

אדם דאית ליה מזל - מזל עליון ותחתון - כתיב כי יגח

וכי יגח שור את איש או את אשה (כא, ח).

א' בגמ' (ב"ק ב) כי אצל גיחות אדם נאמר לשון 'כי יגח', ואילו אצל בהמה כתוב 'כי יגוף', ומבארת הגמ' דהיינו משום שאדם יש לו מזל ובהמה אין לה מזל.

ולבאר את ענין הלשון 'כי יגח' המתאים דוקא על האדם שיש לו

מזל, נקדים את דברי האריה"ק (ע"ה שער הכללים פ"ה) כי ב"ג המדות של רחמים יש שני מדות הנקראים מזלות, והם המדה הח' (נער הדם) הנקראת 'מזל עליון', והמדה ה"ג (נקה) הנקראת 'מזל תחתון'. ולפי"ו מובן הדבר, כי האדם שיש לו מזל היינו אותן ב' מזלות, שהם המדה הח' והמדה ה"ג, ולכן נאמרה בו כי 'יגח' לרמז על י"ג וח'.

והנה השור נהיה מועד בג' גיחות, וי"ל דהיינו לפי שהוא צריך להתגבר לעומת המזל. כי תיבת 'מזל' היא בני' ג' פעמים הו"ה (כנגד ג' האבות), אשר הם המשיכו את המזל לכלל, ואב"ל, ולכן דוקא ע"י ג' גיחות יכול הוא להתגבר כנגד המזל. ולכן מבואר בגמ' (ב"ק שם) כי מועד לבהמה לא היו מועד לאדם, כי 'אדם אית ליה מזל'. והיינו כי לעומת האדם שיש לו מזל, ודאי צריך השור להתגבר במיוחד עם ג' גיחות כנגד המזל, ואין מועיל מה שהוא מועד לבהמות שאין להן מזל. ומצד שני סבר רבי עקיבא 'אף תם שחבל באדם משלם נוק שלם' (שם לז), והיינו כי לפי שהאדם יש לו מזל שהוא ג' פעמים הו"ה כנ"ל, הרי שהשור הנוגח אותו נחשב מיד כמו גוגה ג' פעמים. ולכן צריכים לשלם עליו 'נוק שלם', כי 'נוק' הוא אותיות 'נקו', שהוא רומז על ה"ג מדות של רחמים שהם בבחי' 'נקו מלא רחמים' כידוע. וההיזק שהוא בבחי' מועד שפגע בבחי' המזל כנ"ל, הוא ענין 'נוק שלם' דהיינו ב' המזלות הכוללים את כל ה"ג מדות של רחמים.

ה.

ביטול יניקת העבודה זרה מה העבודה לשם שמים

זוכה האלהים יחרם בלתי לה' לבדו (כב, יז).

נחלקו רש"י והרמב"ן על מה הכתוב מדבר, כי לפי רש"י הכוונה היא על זוכה לעבודה זרה, אבל הרמב"ן מפרש כי הכוונה למי שעובד למלאכי מעלה, ומוסיף עוד לרמז על סודן של דברים שאמרו חז"ל כי בא הכתוב להזהיר שלא למיין בעבודת הקרבות לשם אלקים, אלא לשם הו"ה לבדו, עיי"ש.

עוד כתב רש"י כוונת פסוק זה, שבא הכתוב ללמד כי יש עונש מיתה לעובד עבודה זרה בעבודות הנעשות בפנים [בבית המקדש], אף אם אין עבודתה בכך. מה שאין כן מי שעובד אותה בשאר עבודות כגון נישוק או כיבוד וכדו' בדברים שאינם נעשים בפנים, אשר אין הוא במיתה אלא באזהרה, עיי"ש.

ובאמת יש להתבונן בדבר זה, למה הייבים על עבודות הנעשות בפנים אם אין עבודת עבודה זרה זה בכך. ויש לומר כי בזה מונח עומק הפנים בעבודה זרה, שלוקחים דברים המיוחדים לעבודת ה' בפנים, ועושים אותם לעבודה זרה. ויש להוסיף עוד, כי באמת לא היה אף אחד בא לעבוד את העבודה זרה ולהקריב אליה קרבנות כלל, אבל מאחר שיש בצד הקדושה עבודות וקרבנות, באים עובדי העבודה זרה לסלף את הדבר ולעשות דברים אלו לשם עבודה זרה, ומהם הם כבר באים אחר כך לעשות לה עוד עבודות שונות ומשונות, אבל יסוד הדבר הוא ממה שלקחו את עבודת הקודש וחיקו אותה לעבודה זרה. ולכן יש חומר מיוחד באותן עבודות הנעשות בפנים לגבוה, כי בהם נהיתה ראשית הפנים של העבודה זרה.

ועל פי זה יש לפרש כי רש"י והרמב"ן לא נחלקו, אלא כל אחד מפרש את הפסוק מצד אחר. כי באמת מה שבאו עובדי העבודה זרה לקחת את העבודות שנעשו לשם ה', והעבירו אותן לעבודת עוונתם, הרי זה בא מנח היניקה שיש לעבודה זרה ח"ו משם אלקים, כידוע מענין 'ואחים אחרים' המורה על יניקת העבודה זרה מאחורי שם אלקים [לשם שם אלקים במילואו] (מורה על היות הקב"ה בעל בני' עבודה זרה) ע"כ. ה' כי שם אלקים מורה על היות הקב"ה בעל המוחות כולם וסביבת כל הסיבות, ובאלו המוחות טעו עובדי העבודה זרה לעשות מהם ענין בפני עצמו, עד שבאו לעבודם כאילו שהיו כוחות נפרדים ח"ו. ולכן אסור לעשות את עבודת הקודש לשם אלקים, לפי שבשהתשלול הדברים יכולים לכא מזה לידו עבודה זרה, עד שעל ידי זה יבואו לעבוד ח"ו את האלהים אחרים בעבודות אלו. ונמצא כי הרמב"ן פירש את הפסוק על תחלת הדבר, שהפנים מתחיל כוונת העבודה לשם אלקים. ורש"י פירש את הפסוק על שם סופו, כאשר כבר באים על ידי זה לעבודה זרה ממש. ועיקר הדברים הוא אחר, שעצמיותם לעסוק בעבודת הקודש באופן שלא יהיה ממנו שום ניקה לעבודה זרה, אלא יהיה 'בלתי לה' לבדו".

מנוחת שלום ושלום והשקט ובטח: עם פעלת היינט א רואיגקייט ביים עובד ה'

א. שלוח בארמנותיך: התבוננות' און 'דבקות' פאדערט א שטילקייט און רואיגקייט בנפש

אן התבוננות איז נישט שייך אריינצוגיין אין עבודת ה' בכלל | אויף דעם וואלט נאך גענוג געווען צו מאכן א צייט אין טאג וואס דעמאלט איז מען רואיג | אבער אריינצוגיין אין חסידות - מוז דער גאנצער נפש ווערן רואיג און מיושב | דערפאר פלעגן צדיקים מאכן 'התבודדות' | די אינערליכע חלקי הנפש קענען נישט ווערן 'מעורב בין הבריות' | צדיקים זענען געזעסן שעות אליין אין צימער | זיי האבן דעמאלט נישט אריינגעקוקט אין קיין ספר | זיי זענען געווען דבוק אין א העכערע וועלט | אנדערע האבן עס געקענט טון אפילו צווישן מענטשן | דעמאלט האבן זיי ארויסגעברענגט דעם 'אור המצופן' מן הכח אל הפועל

ב. חלש דעתיה ונח נפשיה: ביי צדיקים איז 'חלישות הדעת' א חורבן עולם

ביי א מלך הערשט א מוראדיגן 'דקדוק המעשים' | אלץ מוז קלאפן הונדערט פראצענט | טאמער דארט קלאפט נישט עפעס - איז דאס א פגם אין דער גאנצער מלוכה | פי כמה: אין ביהמ"ק האט יעדע פרט געמוזט זיין פונקטליך | דארט איז כמעט אלעס 'מעכב' | יעדער שינוי איז א 'חייב מיתה' | ווייל יעדער שינוי איז א פגם אין אלע עולמות פון אויבן ביז אונטן | דער צדיק איז זייער גרויס אויבן | זיין דבקות איז מחיה אלע עולמות | ער מוז האבן די פולסטע רואיגקייט צו קענען זיין בדבקות | טאמער שטערט מען אים זיין דבקות - קען דאס שאדטן מיטן ערגסטן רח"ל | מען דארף זיך זייער היטן נישט צו מאכן קיין חלישות הדעת פאר א צדיק

ג. תכבד העבודה: דער היינטיגער 'הו-הא' נעמט אונזעך דאס לעצטע ביסל 'ישוב הדעת'

די אמאליגע וועלט: דער מענטש האט געקענט רעדן בלויז צו זיינע ארומיגע | ער האט נישט געקענט ארויספארן פון דערפיל אויז שניצל | ביינאכט האט יעדער געמוזט זיין אינדערהיים און די גאסן זענען געווען שטיל | ווען ער האט געטראכט אן ענין - איז זיין קאפ נישט געווען פארבינדן מיט קיינעם | עס איז געווען א ישוב הדעת | די היינטיגע וועלט: נישטא קיין נאכט | נישטא קיין ד' אמות במנוחה | נישטא קיין רואיגער מינוט | דער מענטש איז אויסגעשטעלט צו באקומען א טעלעפאן רוף יעדע מינוט פון טאג | מען לעבט בלויז אויבערפלעכליך | נישטא כמעט קיין טיפערע עובדים | אפילו אין לימוד התורה איז שווער צו גיין היינט בעמקות | דעריבער מוז מען היינט לייגן א ספעציעלן דגוש אין דער עבודה אויף 'מנוחת הנפש' | א בחור מעג צומאל ארויסכאפן א טאג אויף התבודדות | מען דארף כאטש וויסן דערפון און צילן דערצו בכל עת מצוא

א.

שלוח בארמנותיך: התבוננות און דבקות פאדערט א שטילקייט און רואיגקייט בנפש

חסידות גייט נישט אינאיינעם מיט אנגעצויגעניגקייט און אומרואיגקייט

דער מסילת ישראל דא אין פרק כא, גייט אריין אין א שמועס איבער די 'מפסיד' החסידות, און ער הייבט אן מיטן גרעסטן שטער וועלכע נעמט אונזעך דעם גאנצן קאפ און הארץ פון אלע עניני החסידות, דאס איז דער ענין פון 'דאגה', 'צער' און 'עצבות'. ווייל כדי אריינצוגיין אין 'אהבה', 'יראה' און 'חסידות' - מוז מען האבן 'התבוננות', וואס דער מענטש טראכט אריין אין די אלע ענינים וואס ער האט ארומגערעדט אנהייב פרק. און כדי אז א מענטש זאל טאקע קענען האבן אן אמת'ע 'התבוננות' - מוז ער האבן 'רואיגקייט'! זיין קאפ מוז אים זיין רואיג און קלאר - אן זיין אנגעצויגן פון עפעס וואס דרוקט אויף אים. ווייל אויב איז ער גערוועזן און אומרואיג, וועט ער נישט קענען ריכטיג קולט זיין דאס וואס ער טראכט! עס וועט בלייבן בלויז א חיצוניות'דיגע מחשבה - וועלכע וועט נישט האבן די ריכטיגע השפעה אויפן נפש! נאכמער - זאגט דער מסילת ישראל - אפילו אויב אין דער פארגאנגענהייט איז ער שוין אריין אין 'חסידות האמיתי', נאר יעצט האט זיך אים געמאכט אן אנגעצויגעניגקייט, וואס ער איז ארומגענומען מיט דאגות און אנגעצויגעניגקייט - וועט ער עס יעצט פארלירן לפי שעה! ווייל בשעת ווען א מענטש איז נישט רואיג, קען ער נישט לעבן אין אזא טיפע וועלט ווי די וועלט פון 'חסידות'.

מיט וואס איז חסידות מער ווי גאנץ עבודת ה' - כלפי דעם ענין פון 'התבוננות'?

אינ'אמת'ן קען מען פרעגן א שטיקל קושיא: דער מסילת ישראל האט דאך אנגעהויבן אנפאנג פונעם ספר (פרק א), אז דער גאנצער עבודת ה' איז תלוי אין 'התבוננות', ווייל טאמער א מענטש שטעלט זיך קיינמאל נישט אפ אריינצוטראכטן און זיך מתבונן זיין - וועט ער לעבן ווי א בהמה אן קיין 'חשבון הנפש' און אן קיין 'דקדוק המעשים'. וואס דאס מיינט דאך אויטאמאטיש, אז דער מענטש מוז זיך

באפרייען פון אלע טרדות און דאגות, ווייל טאמער איז א מענטש טרוד מיט צופיל טרדות, האט ער נישט קיין צייט זיך מתבונן צו זיין און לעבן מיט א חשבון הנפש. נו אויב אויז, פארוואס ווען ער קומט אן צו 'מפסיד' החסידות' - חזר'ט ער נאכאמאל איבער דעם ענין פון 'טרדות' און 'דאגות'?

חסידות מוז דורכנעמען דעם גאנצן נפש און דערפאר איז נישט גענוג בלויז איין רואיגע שעה א טאג

לכאורה איז דער פשוט: ווילאנג מען רעדט בלויז פון לעבן מיט א 'חשבון הנפש' - קען נאך אפילו א פארנומענער מענטש, וועלכער שלעפט זיך ארום מיט פארשידענע דאגות און טרדות - זיך מאכן א שטיקל צייט ווען ער איז זיך 'מפנה' פון אלע טרדות, ער גייט אביסל אריין אין א פנימיות'דיגע וועלט, און ער מאכט זיך א 'חשבון הנפש'. און דאס וועט אים שוין אויך אריינגעבן א געוויסע מאס רואיגקייט אויפן גאנצן טאג, צו קענען לעבן מיט א 'דקדוק המעשים'. אבער ווען עס קומט צו 'חסידות', איז נישט גענוג אז מען איז זיך 'מפנה' פון אלע דאגות, ווייל ווילאנג דער נפש איז נישט אינגאנצן רואיג אויף הונדערט פראצענט - קען ער נישט אנהייבן צו שפירן וואס עס הייסט 'גדלות הבורא', 'אהבתו לישראל', 'קרבת הישרים אליו' וכדומה. און כדי אריינצוגיין אין חסידות מוז מען האבן אן אריגינאלע 'ישוב הדעת' און 'מנוחת הנפש' - נישט קיין ארויפגעצוואונגענעם 'ישוב הדעת'. דעריבער זאגט דער מסילת ישראל, דא, אז נאר דורך א פולקאמע בטחון אויפן אויבערשטן, אן קיין שום זארג פון גארנישט דער דער וועלט - קען דער מענטש אריינגיין אין דער 'התבוננות החסידות'.

די גרויסע חסידים פלעגן זיין שעות ארוכות פארמאכט מיט זיך

דער ענין פון רואיגקייט און מנוחה וועט עס פעלט זיך אויס כדי צו האבן די ריכטיגע התבוננות - האט אסאך מדרגות אין זיך. און בכלליות איז

פארהאן די מדרגה פון צדיקים דערין, און די מדרגה פון פשוט'ע עובדי ה'. מען וועט קודם רעדן פון דער מדרגה פון צדיקים, וואס אין דער שפראך פון חובות הלכות רופט זיך דאס 'התבודדות'; ווי ער שרייבט (שער חשבון הנפש פ"א): "כי עמוד בר לבב היא אהבת הבדידות ובחירת היחידות" - דער זייל אויף וואס עס האלט זיך אונטער דאס 'ריין הארץ' פון א איד, איז דער ענין פון 'התבודדות', צו זיין אליינס מיט זיך א חלק טאג. און ווי ער ברענגט (בהקדמה), אז א געוויסער חסיד פלעגט זיין איין האלב טאג 'מעורב בין הבריות', ער פלעגט זיצן ארומגענומען מיט זיינע תלמידים, און דערנאך האט ער זיך אפגעזונדערט אליינס פאר זיך, זאגנדיג: "הבו האור הצפון" - ער האט גערעדט צו זיך זעלבסט, זאגנדיג צו זיין נפש "זיי מגלה דיין באהאלטענעם אור!". דאס הייסט, אז בשעת ווען ער האט זיך מתבודד געווען מיט פולסטן 'ישוב הדעת' און מנוחת הנפש' - איז נתגלה געווארן ביי אים העכערע 'כוחות הנפש'! דעמאלט איז ער פלוצלינג געווארן אן אנדערער מענטש!

דער חיצוניות הנפש האט שייכות מיט דער סביבה ארום

מען וועט מסביר זיין אין קורצע ווערטער דעם ענין פון 'התבודדות'. דער רבנו של עולם האט באשאפן א מענטש מיט פארשידענע חלקים אין זיין נפש. עס זענען פארהאן חיצוניות'דיגע חלקים בנפש, וואס דאס ברענגט אים צו זיין 'מעורב בין הבריות'. דאס זענען די דרויסנדיגע חלקים פונעם הארץ און מוח וועלכע זענען פארנומען מיט 'יענעם', ער פילט: איז יענער צופרידן אדער נישט? יענער איז מיר מחשיב אדער נישט? ער טראכט: וואס טראכט יענער? וויאזוי פארשטייט יענער? בפרט ווען ער רעדט צו יענעם, איז זיין מוח פארנומען מיט יענעם'ס מחשבה: וויאזוי קען איך עס אים מסביר זיין לויט זיין קאפ? וויאזוי וועט יענער אננעמען מייע דיבורים? דאס זענען די חיצוניות'דיגע חלקים וואס מיט דעם האט

נקודות:

כדי אריינצוגיין אין חסידות מוז מען האבן אן אריגינאלע 'ישוב הדעת' און 'מנוחת הנפש' - נישט קיין פאלשע 'ישוב הדעת'. דעריבער זאגט דער מסילת ישראל, דא, אז נאר דורך א פולקאמע בטחון אויפן אויבערשטן, אן קיין שום זארג פון גארנישט אויף דער וועלט - קען דער מענטש אריינגיין אין דער 'התבוננות החסידות'

עס איז פארהאן א טיפערער חלק אינעם מענטש, וואס דאס איז דער 'מענטש' דארט אינעם 'אליינס'! דארט האט ער נישט קיין שום 'צד' השה' מיט קיינעם אין דער וועלט! דארט איז ער 'חידי בעולם'! ער קען זיך מיט קיינעם נישט צונויפערעדן זיך מסביר זיין! דעם איינציגסטן וועמען ער קען 'משתף' זיין דערמיט – איז דער רבונו של עולם

~

צדיקים פלעגן זיך אסאך מתבודד זיין אין 'מחשבה', זייער קאפ איז געווען אריינגעטון אין 'זיך', נישט רעדנדיג מיט קיינעם ארום – זייענדיג דבוק צו א וועלט פון 'דבקות', א וועלט פון 'מחשבה'; ווי דער פסוק זאגט: "אֲשֶׁר יָאָדָם עוֹז לֹא בְּךָ מְסֻלֹת בְּלָבָבָם" – די צדיקים האבן אין גראד צום רבונו של עולם! זייער הארץ איז מחובר מיטן רבונו של עולם!

ער שייכות צו אנדערע מענטשן און ער איז זיך משתתף אלס א חלק פון 'שוב העולם'.

דער 'פנימיות הנפש' פארשטייט נישט קיינער אויסער דער רבוש'ע

עס איז אבער פארהאן א טיפערער חלק אינעם מענטש, וואס דאס איז דער 'מענטש אליינס'! דארט האט ער נישט קיין שום 'צד השה' מיט קיינעם אין דער וועלט! דארט איז ער 'חידי בעולם'! ער קען זיך מיט קיינעם נישט צונויפערעדן און זיך מסביר זיין, ווייל דאס זענען זיינע טיפסטע 'כוחות הנפש' וועלכע קענען נישט נתגלה ווערן צו א פרעמדן! עס איז ווי די 'נשמה' וועלכע מוז א גאנצן צייט זיין ארומגענומען מיט א 'לבוש'. דעם איינציגסטן וועמען ער קען 'משתף' זיין דערמיט – איז דער רבונו של עולם, וואס ער איז דער 'שורש' דערפון. און דערפאר, איז טאקע דארט דער עיקר נקודה פון וואנעט עס בויעט זיך דער טיפסטער קשר צווישן א איד מיטן רבונו של עולם, וויבאלד ער האט עפעס א סוד וואס ער זאגט נישט אויס פאר קיינעם – נאר בלויז פארן רבונו של עולם.

צדיקים האבן געהאט כוחות זיך 'מפשיט' צו זיין פונעם גאנצן ארום און זיין אליין

עס איז פארהאן אסאך דרכים אין די ענינים פון 'התבודדות' און 'התבוננות'. עס זענען געווען צדיקים וועלכע זענען געווען גרויסע מתבודדים כפשוטו, זיי פלעגן זיצן רוב טאג אין א פארשפארטן צימערל אפגעזונדערט פון מענטשן. און דאס האט

זיך שוין באמת אנגעהויבן נאך אין די צייטן פון די 'נביאים', וואס זיי פלעגן זייער אסאך עוסק זיין אין 'התבודדות', און אזוי האט געקענט חל זיין א נבואה אויף זיי. היינט וואס עס איז שוין נישטא קיין 'נבואה' – איז אבער דא 'רוח הקודש', וואס די צדיקים זענען משיג דורך זייער 'התבודדות'. אנדערע צדיקים פלעגן יא זיצן צווישן מענטשן, אבער זיי פלעגן זיך אסאך מתבודד זיין אין 'מחשבה', זייער קאפ איז געווען אריינגעטון אין 'זיך', נישט רעדנדיג מיט קיינעם ארום – זייענדיג דבוק צו א וועלט פון 'דבקות', א וועלט פון 'מחשבה'; ווי דער פסוק זאגט (ההלים פד, ו): "אֲשֶׁר יָאָדָם עוֹז לֹא בְּךָ מְסֻלֹת בְּלָבָבָם" – די צדיקים האבן אין הארץ א 'מסילה' גראד צום רבונו של עולם! זייער הארץ איז מחובר מיטן רבונו של עולם! על כל פנים, דאס זענען בלויז די חילוקים אין די 'דרכים' צווישן צדיקים, אבער לכולי עלמא, קען מען נישט זיין צוגעבונדן צו דער חיצוניות פון וועלט, און בשעת מעשה זיין אריינגעטון אין זיך, ווייל די אינערליכע כוחות קענען נישט נתגלה ווערן אין אזא מצב! די אינערליכע כוחות ווערן נאר נתגלה ווען דער נפש איז אין א מצב פון 'מנוחה' פון דער 'חיצוניות העולם'.

נישט אלעמאל האט מען זיי געזען לערנען

מען זעט אין די אלע באשרייבונגען אויף צדיקים – בפרט אויף די רוסישע רבי'ס, ווי די רוזשינער קינדער וכדומה – אז צדיקים האבן געהאט שעות ארוכות וואס מען האט זיי נישט געזען לערנען,

ב.

חלש דעתיה ונח נפשיה: ביי צדיקים איז 'חלישות הדעת' א חורבן עולם

'חלישות הדעת' פון א צדיק איז א גרויסע סכנה פאר דער וואס האט דאס גורם געווען מענין לענין: מען זעט אין אסאך פלעצער אין חז"ל (עי"ב ב"ק ק"ז. ועוד), אז דער רבונו של עולם איז זייער מקפיד אויף דער וועלכער איז זיך מתחצף קעגן א צדיק, ער שטערט אים פון אנגיין אין זיין עבודה, וכדומה – ביז ווען דער צדיק באקומט א 'חלישות הדעת'; ווי חז"ל זאגן (בר"ר לט, יב; תנחומא תולדות יב), אז דער רבונו של עולם נעמט זיך אָן פאר צדיקים נאך מער ווי אויף זיין אייגענעם כבוד. און מען ווייסט פון פארשידענע מעשיות, אז אויב איז עס אנגעקומען דערצו אז דער צדיק זאל זיין אין א מצב פון 'חלשה דעת' – האט דער קפידא געשאדט פאר דער וועלכער האט דאס גורם געווען. און עס איז דא דערין פארשידענע טעמים, אבער מען וועט בלויז רעדן פון איין טעם וועלכער האט שייכות מיט דעם ענין וואס דער מסילת ישרים רעדט דא.

בלויז אין בית המקדש זעט מען אזא הארבקייט אויף יעדן ריך

מען וועט מקדים זיין דעם ענין פון 'מורא מקדש', וואס מען זעט אין בית המקדש א מורא'דיגן חומר פון 'ומקדשי תיראו', וואס יעדע קלייניקייט וואס מען טוט אנדערש ווי עס געהער – איז געפערליך! טאמער מען טראכט נאר א 'מחשבה' פון 'חוץ לזמנו' – ווערט עס 'פיגול'. טאמער א כהן וואשט נישט די 'ידים ורגלים' איידער ער טוט די עבודה, איז ער חייב מיתה! טאמער א לוי וועלכער איז געשטעלט צו צומאכן דעם טויער – שטעלט זיך צו צו די משוררים און זינגט מיט זיי – איז ער חייב מיתה! אזוי איז מיט יעדע קלייניקייט אין בית המקדש וואס מען

פארדרייט א משהו – איז באלד פארהאן דערויף א 'חיוב כרת' און 'חיוב מיתה'. וואס אויבנאויף דארף דאס א הסבר, וואס איז אזוי געפערליך אז מען טוט א משהו אנדערש ווי עס באלאנגט!?

א מלך בשר ודם איז א גוטער משל אויף 'מלכות שמים'

כדי צו פארשטיין דעם ענין, וועט מען נעמען א משל פון א 'מלך בשר ודם' – זיך ארויסצולערנען אויפן 'מלך מלכי המלכים'; ווי חז"ל זאגן (ברכות נח).: "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקייעא". ווייל מען דארף וויסן, אז א 'מלך בשר ודם' איז נישט סתם עפעס א חיצוניות'דיגע זאך, נאר עס ליגט אין אים גרויסע כוחות! ווי מען זעט די הלכה, אז ווען מען זעט א מלך – אפילו א גוי'אישער קעניג – מאכט מען א ברכה "שנתן מכוּבוּדוּ לבשר ודם". ווייל יעדן מלך האט מען ממנה ווערן מן השמים; ווי עס שטייט אין פסוק (דניאל ב, כא): "מִהֶעֱדָה מַלְכֵין וּמְהֻקְמֵי מַלְכֵין" – דער רבונו של עולם איז דער 'ממנה מלכים'. און יעדער מלך איז א מרכבה צו זיין 'שר של מעלה', און אלע השפעות פון דער מדינה גייען דורכן מלך! און דאס מיינט נישט בלויז גשמיות'דיגע השפעות, נאר אויך נפש'דיגע השפעות – וואס יעדע מדינה האט זיך זיין קולטור און זיין מהלך בנפש – איז דער מלך געווען דער 'צינור' עס אראפצוברענגען! דאס הייסט, אז דער אויבערשטער האט געגעבן פארן מלך ספעציעלע גדול'ישע כוחות צו פירן זיין מלוכה; ווי דער פסוק זאגט (משלי כה, א): "לְבַב מְלָכִים אֵין חֵקֵר", און די גמרא זאגט דערויף (שבת יא).: "אם יהיו כל הימים דיו ואגמים קולמוסים ושמים יריעות וכל בני אדם לבלרין אין מספיקים לכתוב חללה של רשות מאי קראה אמר רב משרשיא

נאר זיי האבן זיך פשוט אוועקגעזעצט אויף איין פלאץ און גארנישט געטון! און דאס איז געווען ממש זייער עיקר עסק. מן הסתם האבן זיי דעמאלט געמאכט 'חודים', אינזין געהאט 'שמות הקדושים', געקראכן אין 'פנימיות התורה', וכדומה, וואס דאס זענען פארשידענע באהאלטענע ענינים, וועלכע זענען אלץ דרכים אין 'דבקות הבורא'. און דאס האט זיי געמאכט פאר אנדערע סארט מענטשן.

געזעסן אויף איין פלאץ און גע'מח'עט שעות ארוכות

דער בעלזער רב זכרונו לברכה, פלעגט כמעט א גאנצן טאג סתם זיצן אויף איין פלאץ און מוח'נען. ביים רב זכרונו לברכה האט מען עס אויך אסאך מאל געזען. און אויך ביים אמשינאווער רבי זכרונו לברכה פלעג איך מיטהאלטן (אין די קאנטרי), ווי ער פלעגט זיצן דעם גאנצן נאכמיטאג אויף אזא באקוועמען בענקל, אין דער זייט האט ער געהאט א גמרא מסכת ביצה, אבער די גמרא האט ער כמעט קיינמאל נישט געעפנט, נאר ער איז געזעסן שעות על גבי שעות, בערך דריי-פיר שעה יעדן טאג, און סתם אזוי געקוקט אויף די ביימער. און ער איז נישט געווען קיין איד וואס האט פארברענגט די צייט... נאר ער האט פשוט געטון דא עפעס! וויבאלד ער איז געווען אן 'איש פנימי' האט ער געהאט א גאנצע וועלט וואס דורכצוטראכטן און דורכפילן! ער איז געווען דבוק צו א באהאלטענע וועלט וואו מען באגעגנט זיך מיטן רבונו של עולם.

שמים לרום וארץ לעומק ולב מלכים אין חקר". און אפילו אויב ער איז א 'מלך רשע' – האט ער נאכאלץ די כוחות און מען איז חייב 'בכבוד ההלכות', נאר ליידער איז ער 'בוחר ברע' צו נוצן די כוחות צו מרשיע זיין, אבער זיינע כוחות זענען נאכאלץ העכערע כוחות. און דערפאר קען מען נעמען אלס משל דער ענין פון 'כבוד המלכות' צו פארשטיין דעם ענין פון 'מלכותא דרקייעא'.

אינעם פאלאץ פונעם 'מלך בשר ודם' מוז יעדע קלייניקייט זיין אויסגעוועכנט מיט א שלימות

מען זעט ביי א קעניגליכער פאלאץ, אז יעדע זאך וואס טוט זיך האט א פונקטליכער מהלך וויאזוי דאס דארף ארבעטן, און טאמער איינער איז עובר אויף דעם מהלך – איז ער א 'מורד במלכות' און איז 'חייב מיתה'; ווי עס שטייט ביי אסתר המלכה (אסתר ד, יא): "כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יְבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֶל הַחֲצַר הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא יִקְרָא אֶחָת יָתוּ לְהַמִּית" – דא איז נישט קיין הפקר וועלט! ווייל דא איז א פלאץ פון וואו אלע השפעות גייט ארויס אויף דער גאנצער מדינה, און דעריבער איז דא אלעס זייער שטארק נוגע! אויב דארף מען זיך אויפפירן אזוי – קען נישט זיין אנדערש! עס מוז זיין דוקא אזוי! און טאמער פירט מען זיך נישט אויף פונקטליך לויט די פארשריפטן – קען מען באלד זיין חייב מיתה פאר יעדע קלייניקייט.

אינעם פאלאץ פונעם רבוש'ע מוז אויך אלעס קלאפן, ווייל דארט איז יעדער שינוי – משנה אין אלע עולמות

דער בית המקדש איז געווען א מקום וואו עס איז אראפגעקומען די שכינה אויף דער וועלט און פון דארט האט זיך אויסגעשפרייט דער אור

דער בית המקדש איז געווען א מקום וואו עס איז אראפגעקומען די שכינה אויף דער וועלט און פון דארט האט זיך אויסגעשפרייט דער אור ה' אויף דער גאנצער וועלט. און דערפאר איז דארט אזוי הארב יעדעס ריר, אז אויב איינער פארדרייט סיי וועלכע עבודה פון בית המקדש - איז חייב מיתה! ווייל אויב דו דארפט פארמאכן דעם טויער - שטייען יעצט אלע וועלטן און ווארטן אויף דער עבודה - כדי זיי זאלן אויך קענען צומאכן זייערע שעים. און אויב גייסטו יעצט זינען מיט די משוררים - האסטו פארפעלט דעם גאנצן סדר פון אלע שעים אין אלע עולמות! דו האסט פארדרייט עפעס אינעם 'שורש'! דו האסט זיך געשפילט דא מיטן 'יסוד העולם'!

די צדיקים זענען ווי דער ביהמ"ק און אויב פעלט עפעס אין זייער עבודה - פעלט אין אלע עולמות היינט איז שוין נישטא מער דער מושג 'מלך', דעריבער האבן מיר שוין אפילו נישט קיין ריכטיגע 'משל' ממחיש צו זיין דעם ענין ווען מען פירט א קאר מזו מען זיין מחובר צו דער חיצוניות'דיגער וועלט, מען קען נישט דעמאלט אריינגיין אינעם 'עולם הפנימי' און לעבן מיט דבקות, ווייל דאס איז א סכנה... ער מוז דאך קוקן וואו ער פארט און ממש שטיין אויף דער וואך א גאנצן צייט, נישט אראפצוקלאפן קיינעם רח"ל. קומט אויס, אז די אלע מינוטן אדער שעות יעדן טאג וואס ער דרייווט דעם קאר, איז שוין זיין מוח טרוד מיט דער חיצוניות'דיגער וועלט. און אזוי איז פארהאן נאך און נאך המצאות און כלים וועלכע האבן געטוישט די וועלט און געשאפן א מצב וואס דער מענטש איז זייער טרוד! דער מוח שטייט נישט אויף איין פלאץ קיין פינף מינוט! ער איז צוגעקניפט און צוגעבינדן צו הונדערטער מענטשן און פלעצער, און כסדר מוז ער לויפן און טון, ערלעדיגן דאס און יענץ, גיין דא צו א חתונה און דארט צו א בר מצוה, אזוי ווייט, אז מען קען זאגן, אז דער מענטש איז היינט געווארן א מאשין.

אין אזא סארט וועלט איז זייער שווער צו ווערן א טיפערער עובד ה' בזמן הזה דארף אן עובד ה' לייגן א ספעציעלן דגוש אויפן ענין פון 'מנוחת הנפש'. ווייל דער כלל איז: "וויאזוי עס גוי'אישט זיך - אזוי אידיש'ט זיך". טאמער די גאנצע וועלט פארט אויף אן אופן פון 'היפוך ישוב הדעת' - קומט דאס אריין אויך צום עובד ה', וואס דא איז דאס נישט בלויז א חסרון אינעם מענטשליכקייט פון מהות האדם, נאר דאס איז א חסרון אינעם מענטשליכקייט פון מהות האדם, נאר דאס איז א חסרון אינעם גאנצן עבודת ה'

פון 'מלכותא דרקיעא', (און דאס איז א חלק פונעם גרויסן הסתרה וואס הערשט היינט, אז אלעס איז ביליג און מגוש'דיג, און עס איז נישטא קיין שום העכערקייט). אבער פארט א שטיקל דוגמא, דאס איז דער מושג פון צדיקים; ווי די גמרא זאגט (גיטין סב): "מאן מלכי רבנן". א צדיק איז א שטיקל אפשפילונג צום ענין פון 'מלכותא דרקיעא', און דאס וואס טוט זיך אין די ד' אמות פון א צדיק, איז א בחינה פון דאס וואס טוט זיך אין בית המקדש. ווייל די גאנצע וועלט האלט זיך אויף צדיקים; ווי עס שטייט אין פסוק (שמואל-א ב, ח): "כי לה' מִצְקֵי אֶרֶץ וְיִשֶׁת עֲלֵיהֶם תְּבִלָּה" - דער רבנו של עולם האט אוועקגעשטעלט די וועלט אויף פעסטע זוילן, דאס זענען די הייליגע צדיקים. דאס הייסט, אז בשעת ווען די צדיקים זענען אריינגעטון אין זייער עבודת התקשרות פון 'דבקות' און 'יחודים' - נאכדערצו אין די לאנגע ווינטער נעכט - איז ער דורכגעשלאפן די גאנצע נאכט און כאטש זיך גוט אויסגעהוהט... דער ערליכער איד איז אויפגעשטאנען פארטאגס, אנגעצויגן א קליין ליכטל, און עוסק געווען אין עבודת ה' מיט א געוואלדיגע מנוחה. די נאכט שעות זענען געווען די בעסטע שעות פונעם עובד ה' - זייענדיג אויסגעטון פון סיי וועלכע טירדה. ער איז געזעסן און געלערנט, געזאגט א פאר קאפערלעך תהלים, זיך מתבודד געווען מיטן רבנו של עולם, און עוסק געווען אין אלץ וואס א איד דארף עוסק זיין.

שנעלע ריזע מיטלען האבן אוועקגענומען די כוחות הנפש צו 'איניזיצן' היינט איז א וועלט פון 'טירוף הדעת'. א דאנק די לייכטיקייט אנצוקומען פון איין פלאץ צום צווייטן - וואוינט מען היינט אין ריזיגע שטעט, און יעדער מענטש האט קשר מיט הונדערטער מענטשן. מענטשן האלטן היינט אין איין פארן אהין און אהער, ער איז 'נע ונד' - אָן קיין מנוחה. נאכדערצו קלינגט אים דער טעלעפאן א גאנצן טאג, און ער מוז בעל כרחך כאפן א שמועס מיט דעם און מיט יענעם. דערצו קומט צו די נייעס ליניעס, וואס יעדער איינער ווייסט אלץ וואס טוט זיך אויף דער וועלט, וואס דורכדעם איז זיין קאפ צופולירן אין אלע לענדער איבער די וועלט. ווען עס קומט די נאכט ווערט גארנישט שטיל אין די גאסן, ווייל די לעקטערישע באלייכטונג מאכט ליכטיג 'כחשיכה כאורה', מען קומט און מען גייט, און מען איז טרוד ביינאכט פונקט ווי בייטאג.

די סעלפאונס האבן אוועקגענומען די איין מינוט וואס דער מענטש קען זיין מיט זיך טאמער עס איז נישט געווען גענוג מיט טעלעפאנס, איז ארויסגעקומען די המצאה פון סעלפאנס, וואס איז גורם אז דער מענטש איז א גאנצן צייט מחובר מיט די וועלט! ווייל אפילו בשעת ווען ער רעדט נישט אויפן סעלפאן - ווייסט ער אבער ביי זיך, אז מען קען אים אריינרופן יעדע רגע, ממילא, איז ער שוין נישט ביי זיך! ער איז שוין נישט אין א מצב פון זיין איינער אליינס - אפגערירט פון אלעס ארום! און טאמער האט ער נאך אן אייגענעם קאר - קומט צו א נייע אנשיקעניש, אז ער דארף יעדן טאג אוועקגעבן אזויפיל צייט צו דרייווען דעם קאר, וואס בשעת

אפילו צו לערנען מיט א ריכטיגן 'עיון התורה' - איז היינט שווערער ווי אמאל הגם אז ביי א בחור איז דאך דער 'עיקר' צו זיצן און לערנען - דאך איז דער גאנצער שמועס נוגע אויך פאר א בחור צוליב עטליכע סיבות. ערשטנס: דער חלק עבודת ה' פון 'לימוד התורה',

ג.

תכבד העבודה: דער היינטיגער 'הו-הא' נעמט אוועק דאס לעצטע ביסל 'ישוב הדעת'

היינט צוטאג איז זייער שווער צו זיין א רואיגער מענטש מען וועט ארומרעדן איבער דעם חלק פון 'מנוחת הנפש', וועלכע איז נוגע פאר פשוט'ע עובדי ה' - וועלכע זענען נאכנישט אין דער מדרגה פון צדיקים. און מען וועט קודם רעדן פונעם פשוט'ן מענטשליכן מנוחה וועלכע פעלט זיך אויס פשוט צו זיין א גארמאלער 'מענטש', וואס היינט איז דאס א 'מכת מדינה', אז מענטשן האבן ממש נישט קיין מינוט מנוחה און ישוב הדעת.

היינט צוטאג איז זייער שווער צו זיין א רואיגער מענטש

דער טעלעפאן האט אוועקגענומען דעם מענטש'נס קאפ

דער פארציטישער וועלט פון פאר צוויי הונדערט יאר צוריק האט אויסגעזען בערך אזוי: א איד האט זיך געלעבט אינעם שטעטל אדער דערפל, עס איז נישט געווען קיין באסעס און פליגער, באנען און קארס, און מען איז נישט אזוי אפט ארויסגעפארן פון שטעטל. דעריבער האט ער נישט געהאט צוטון מיט קיינעם אנדערש - אויסער מיט די פאר מענטשן פון שטעטל. עס איז נישט געווען קיין טעלעפאן - מיט וואס ער זאל קענען שמועסן און אנקניפן א קשר מיט מענטשן פון אנדערע שטעט און לענדער. עס איז אויך נישט געווען קיין נייעס ליניעס - מיט וואס ער זאל קענען הערן וואס עס טוט זיך אין דער גאנצער וועלט. און דעריבער איז זיין קאפ געווען זייער קאנצענטרירט און רואיג אויפן פלאץ, נישט וואסנדיג אזויפיל איבריגע ידיעות - וועלכע טראגן אוועק דעם מענטש פון זיינע אייגענע ד' אמות.

די עלעקטרישע באלייכטונג האט צוגענומען די רואיגע נאכט שעה'ן

עס איז נישט געווען קיין לעקטערישע באלייכטונג, און דעריבער איז די נאכט געווען א שטילע צייט. ווי נאר די נאכט איז צוגעפאלן - האט מען גארנישט געקענט טון! יעדער איז אהיימגעגאנגען און די גאסן זענען געווען ליידיג. און אפילו אויב איינער איז געווען אונטערוועגנס - האט ער געמוזט אפשטעלן דעם וואגן, אריינגיין אין א קרעטשמע, און פארברענגען דארט די גאנצע נאכט. דער פראסטער עם הארץ האט טאקע נישט געהאט וואס צו טון מיט אזא

פאדערט אויך א צלילות הדעת' און 'מנוחת הנפש' - בפרט אויב מען לערנט 'בעינין' און מען איז מחדש 'חידושי תורה'; ווי מען ווייסט, אז פארצייטנס פלעגן זיין גרויסע גאונים וועלכע פלעגן א גרויס חלק פון טאג - לערנען אליין, אָן קיין חברותא. ווייל זיי האבן זיך געוואלט מתעמק זיין אין א סוגיא מיטן גאנצן קאפ און מוח, דעריבער האבן זיי נישט געקענט פארנעמען אז נאך איינער געפונט זיך אינעם צימער, ווייל זיי האבן געדארפט האבן א געוואלדיגע מנוחת הנפש. און דעריבער דארף זיך א בחור אפאהקן פון די טרדות פון וועלט, און שאפן א מצב פון 'מנוחת הנפש', וואס דעמאלט וועט ער קענען זיצן און לערנען מיט א ישוב הדעת און עמקות.

מען דארף כאטש 'וויסן' אז מיר לעבן אין אן אומנארמאלע וועלט

צווייטנס: אפילו אויב א בחור דארף נאכנישט אזויפיל עוסק זיין אין התבודדות וכדומה - איז אבער זייער וויכטיג צו האבן די דאזיגע 'דיעה'. ווייל דער פראבלעם פון דער היינטיגער וועלט איז נישט, אז מען 'ארבעט נישט' אויף מנוחת הנפש - נאר מען ווייסט אפילו נישט אז עס איז דא אזא זאך ווי 'מנוחת הנפש'! מען ווייסט אפילו נישט אז עפעס טויג נישט דא מיטן הלך ילך פונעם לעבן! דער גאנצע מענטש איז געווארן אזוי טרוד, אז ער שפירט שוין נישט אז עס איז פארהאן אן אנדערער סארט לעבן! אויב מען ווייסט בכלל נישט, אז אינעווייניג אין מיר איז פארהאן אן 'אדם פנימי' - קען ער בלייבן באגראבן אינעם מענטש פאר הונדערט און צוואנציג יאהר, און ער וועט קיינמאל נישט וויסן אז עס איז דא אזא זאך אין אים! ער וועט אויסלעבן אלע יארן אויף דער וועלט אלס אזא מענטש וואס בלויז זיינע חיצוניות'דיגע חלקים זענען נתגלה געווארן, אבער זיין פנימיות'דיגער חלק איז געבליבן פארשלאפן כל ימי חייו. אבער איינמאל מען ווייסט כאטש פון עפעס אנדערש, איז נאך פארהאן א האפענונג אז עס זאל נתגלה ווערן איין טאג.

א בחור מעג זיך אמאל ארויס'גנב'ענען פון דער 'הו-הא' פון דער היינטיגער וועלט

דריטנס: אפילו א בחור וועלכער ליגט אין לערנען - מעג זיך אמאל מאכן א צייט צו ארבעטן אז זיין פנימיות הנפש זאל ארויסקומען. לדוגמא: ער נעמט זיך א טאג פון בין הזמנים, ער גייט זיך אין ערסט א קליין בית המדרש'ל וואו קיינער קומט נישט אריין, אדער זיצט ער אליין בהתבודדות און ער לערנט דורך א סוגיא אין 'חסידות' מיט אן עמקות, און דערנאך זיצט ער א לענגערע צייט און טראכט דורך וואס ער האט געלערנט, ער טראכט פונעם רבנו של עולם און פון ציורים וואס ברענגען אים צו 'דבקות הבורא', ער איז זיך מתבונן אין 'גדלות הבורא' אדער אין 'שפלות עצמו', ער מאכט זיך די חשבונות וואס דער חובות הלכות רעכנט אויס אין שער חשבון הנפש (פרק ג), ער טוט דורך די דרכים פון אהבת השם און יראת השם, און ער לעבט אינעם 'עולם המחשבה' - וואס דארט איז פארהאן דורכצוטראכטן אזויפיל מחשבות און ענינים, וועלכע זענען מקרב דעם מענטש צום רבנו של עולם. און שפעטער, ווען ער וועט עלטער ווערן, וועט ער קענען מער אפט טון דערין און מוסיף זיין מיט נאכמער ספיקטי, ביז ער וועט זיין פון די מענטשן וועלכע דרייען זיך ארום מיט פנימיות'דיגע כוחות הנפש און מיט גלייכע קשרים צום רבנו של עולם! ער וועט זיין א מענטש וואס האט א קאפ אויף זיך! ער וועט זיין א ריכטיגער 'אדם', מיט א 'פנימיות' אין הארץ! ער וועט האבן 'מסילות בלבבם' - א וועג אין הארץ צו צוקומען צום רבנו של עולם! ער וועט זיין אן 'איש נשמה', צו וויסן אז ער איז א 'חלק אלוך ממעל', און צו גיין אין די דרכים וויאזוי די נשמה איז זיך מתעמק אין אהבת ה', אין יראת ה' און אין דבקות צום רבנו של עולם. און פון דעם קומען ארויס תוצאות אויף גאנץ עבודת ה'! דער גאנצער 'קיום המצוות' איז אנדערש דער גאנצער 'אזווענען' איז אנדערש! דאס לערנען תורה איז אנדערש! און גאנץ אידישקייט איז אנדערש! ווייל ער איז אן אנדערער מענטש! ער איז א מענטש וואס האט א שייכות מיטן 'עולם הדבקות', וואס דארט באגעגנט מען זיך מיטן רבנו של עולם.

פעמים. והיה הדבר פלא בעיני, שהרי ידוע כי צדיקי גאליציע התנגדו על דרכו בקודש של היהודי הק'.

ויש ליישב את הדברים על פי מה שסיפר כ"ק מרן רבינו זי"ע, בתוספת כמה פרטים שסיפר כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק. כ"ק מרן רבינו היה רגיל לספר, כי כאשר הגיע היהודי הק' פעם אחת לראפשיץ, והיתה מטרת ביקורו כדי לקחת את ה'מדרגות' מאת הרה"ק מראפשיץ זי"ע. ואכן תיכף בהגיעו לבית הרה"ק מראפשיץ, נכנס היהודי הק' אל בית התבשיל והתחיל לשאול את הרבנית כל מיני שאלות, ורצה על ידי זה לפעול פעולות כנגד הרה"ק מראפשיץ. אלא שהרה"ק מראפשיץ הרגיש מיד בדבר, ונכנס גם הוא לבית התבשיל. אבל עד שהגיע לשם כבר היה היהודי הק' באמצע שיחתו עם הרבנית. והיתה שיחתו אודות הצאות שונות של הבית, ושאל את הרבנית על כל דבר בבית התבשיל כמה מחירו, כמה מוציאים על דבר זה וכמה משלמים על דבר זה, והרבנית ענתה לו דברים כהווייתן. אבל כאשר הגיע הרה"ק מראפשיץ לשם, התחיל להתוכח על כל פרט ופרט, ושינה כל דבר ממה שהרבנית אמרה, ואמר: 'גיין ניין! נישט אזוי נאר אזוי' (לא לא! לא כן אלא כן). ואמר בנו הרה"ק הרבי ר' אליעזר מדזיקוב זי"ע כי ראה איך שאביו הק' מתאמץ באותה שיחה עד מאד, 'און עס האט געגאסן פון אים שווייט' (ומש ירדו ממנו פלגי יזעה - מרוב התאמצות). אחר שהלך היהודי הק' אמר הרה"ק מראפשיץ: 'איך האב געהאט רחמים אז ער האט מיר נישט צוגענומען די מדרגות' (היו עלי רחמים שלא סילק ממני את המדרגות), עד כאן מה שהיה כ"ק מרן רבינו רגיל לספר.

והנה כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק גם סיפר את כל זה, אלא שהוסיף עוד פרט אחד. אשר בשעה שהגיע היהודי הק' לראפשיץ יצא הרה"ק מראפשיץ לקבל את פניו, ועמד לפניו בהכנעה וביטול עד מאד, והתבטא ממש כמו הלשון שאמר האדמו"ר מאמשינאו, שעמד לפני היהודי הק' 'כעבדא קמיה מריה', ואחר כך בא אל בית התבשיל והיה המעשה כאמור לעיל. ואחר כך אמר היהודי הק' לתלמידיו, כי הרה"ק מראפשיץ כל כך הכניע את עצמו לפניו, לפי שרצה לעורר עליו את קנאתם של שרפי מעלה, אבל לא הלית. עכ"פ על פי זה מובן למה עמד הרה"ק מראפשיץ 'כעבדא קמיה מריה' לפני היהודי הק', עם כל התנגדותו לדרכו בקודש. ופשוט ומובן לכל אחד כי דברים אלו הם מכבשונו של עולם, ומי יעמוד בסוד קדושים אלו.

• היהודי הקדוש היה נוהג לומר 'אז ער דערהייבט זיין רבי'ן' (כי הוא מרומם את רבו) - הרבי מלובלין - בעולמות העליונים למדרגות רמות ועלות, יתור ממה שמגיע עם הרבי בעצמו. והוסיף ואמר: 'אבער וועלכע מדרגה מען קומט נאר אָן, איז ער' דער 'רבי' און 'איך' בין דער 'תלמיד' (אבל בכל מדרגה שאנו מגיעים, הרי הוא 'הרבי' ואני 'התלמיד').

• כ"ק אדמו"ר מאמשינאו היה רגיל לומר בשם צדיקים, בטעם למה היו מכנים אותו 'היהודי הקדוש', מפני שבכל יום נתעלה במדרגה מיום האתמול, כמו החילוק שיש בין גוי ליהודי (וכן כתב הרה"ק בעל שפת אמת זי"ע (במדבר תרל"ט) וז"ל: 'וכמו שאומרים מִשֵּׁם היהודי מפרשיסחא ז"ל, שנתעלה בכל יום כמו מאינו יהודי להיות יהודי').

• הרה"ק 'היהודי הקדוש' מפרשיסחא זי"ע היה תלמידו של הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע, אמנם עוד בחיי רבו, התקבצו סביבו חבורה מתלמידי הרבי מלובלין שרצו לקבל ממנו הורכה בעבודת ה', עד שהיו נחשבים לתלמידיו של היהודי הק' יותר מאשר תלמידיו של הרבי מלובלין. אחר זמן מה נעשה איזה פירוד בין שני הצדיקים הללו. (בפשטות נגדם הדבר מפני אותה חבורה שהנהיג היהודי הקדוש 'באתריה דמ' של רבו מלובלין, ונוסף לזה היו כמה בעלי לשון הרע שסיפרו בפני הרבי מלובלין כמה דברים על היהודי הקדוש, עד שגבה טורא ביניהם).

וסיפר כ"ק אדמו"ר מאמשינאו זי"ע כי פעם אחת אחר שכבר התחילה המחלוקת, נכנס היהודי הקדוש עם קוויטל לפני רבו הרבי מלובלין, וכתב בו שהוא מבקש לעורר רחמים על כך שרבו מרחק אותו. ענה לו הרבי מלובלין: 'מיין רבי האט מיר אויך מרחק געוועהן, ממילא בין איך אוועק געגאנגען' (הרבי שלי - הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזנסק זי"ע - גם ריחק אותי, ולכן הלכתי ממנו). ענה היהודי הקדוש ואמר לו: 'דער רבי האט געקענט אוועק גיין פון דער רבי ר' אלימלך, ווייל דער רבי האט שוין פריער געהאט אנדערע רבי'ס. איך קען נישט אוועק גיין, ווייל איך האב נישט מיין ווי איין רבי' (הרבי היה יכול לעזוב את הרה"ק, כי הרבי כבר היו לו לפני כן רבי'ס אחרים - שהרי היה לפני כן תלמידו של הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, ועוד היה תלמיד אצל הרה"ק המגיד ממעורטש זי"ע - אמנם אני איני יכול ללכת מכאן, לי איך יותר מרבי אחר - הרבי מלובלין).

• סיפר כ"ק רבינו זי"ע, כי היהודי הק' הגיע אל הרה"ק הרבי ר' מענדל'ע מרימנוב זי"ע יחד עם תלמידו הגדול הרה"ק הרבי ר' שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע. והיה כאשר ישבו הצדיקים ביחד, ביקש הרבי ר' מענדל'ע מאת היהודי הק' שיאמר תורה, הסכים היהודי הק' והתחיל לומר תורה. אבל באמצע דברי התורה נעמד תלמידו הרבי ר' בונם והפסיק באמצע דבריו, ואמר בקול: 'גענוג געזאגט! מ'דארף אמאהל א דאקטער אויך פאלגן!' (כבר אמרתם די! צריכים פעם לצייט גם לרופא!), כי הרבי ר' בונם היה 'אפטייקער' (רוקח) לפרנסתו, ורצה שהיהודי הק' יקבל את דבריו להפסיק באמירת דברי התורה, ואכן היהודי הק' קיבל את דבריו והפסיק לומר את דברי התורה. אחר כך אמר היהודי הק' לתלמידיו, כי הרבי ר' מענדל'ע כיבד אותו באמירת דברי תורה, לפי שרצה באותה שעה לקחת ממנו את כל מדרגותיו. ואמר: 'איך האב געוואוסט דערפון, און איך בין איינגעגאגען דערויף, ווייל 'איין מסובין לגדול! זאל ער מיר צונעמען די מדרגות! נאָר דער חכם בונם האט מיך מציל געוועהן' (ידעתי מזה, ונכנסתי קענין על דעת כן, כי אין מסובין לגדול! והנחתו לו שיקח ממני את המדרגות! אבל החכם בונם הציל אותי).

ומשמתי על זה מפי כ"ק אדמו"ר רתי יענקל'ע מפשעווארסק זי"ע, כי באותה תקופה שהתעוררה המחלוקת על היהודי הק' מלובלין, קם היהודי הק' ונסע למדינת גאליציע, לפי שקיווה לעורר את צדיקי גאליציע שיפעלו לטובתו אצל הרבי מלובלין, ולא עלה הדבר בידו.

פעם אמר לי האדמו"ר מאמשינאו: 'דער ראפשיצער רב איז געשטאנען פאר דער יהודי הקדוש כעבדא קמיה מריה' (הרה"ק מראפשיץ זי"ע עמד לפני היהודי הק' כעבד לפני אדונו), וחזר על כך כמה